

GRA i

**PAŃSTWOWY TEATR
im. STEFANA JARACZA**

P R O G R A M

**R
Z
E
C
Z
Y
W
I
S
T
O
S
C**

ZYGMUNT STOBERSKI

TITO STROZZI I JEGO SZTUKA

Tito Strozzi, urodzony w 1892 r. w Zagrzebiu, dramaturg, reżyser i aktor, jest synem najsłynniejszej chorwackiej artystki Marii Ruziczki-Strozzi (1855—1925), która przez 69 lat święciła triumfy na scenie chorwackiej. Po ukończeniu gimnazjum w swym rodzinnym mieście Strozzi studiował na wyższych uczelniach za granicą i w Zagrzebiu, gdzie zdobył dyplom na wydziale filozoficznym w zakresie historii sztuki. Po ukończeniu Akademii Teatralnej w Wiedniu po raz pierwszy wystąpił w roku 1919 na deskach scenicznych w Zagrzebiu, gdzie występuje prawie bez przerwy trzydzieści lat. Dzięki swym występom scenicznym, wybitnym osiągnięciom reżyserskim i twórczości dramatycznej Strozzi

stał się wkrótce jedną z najwybitniejszych postaci w teatrze chorwackim. W okresie międzywojennym był jednym z najczęściej wystawianych pisarzy. Jako wieloletni pedagog wychował w szkole teatralnej szereg aktorów oraz napisał podręcznik gry scenicznej dla szkół aktorskich. Sam występował w wielu rolach, wyróżniając się jako doskonały wykonawca głównych ról w dramatach Szekspira oraz Mirosława Krleży (cykl „Glębajowie”).

Jego reżyserie są pełne dynamiki i silnych efektów. W ciągu trzydziestu lat pracy reżyserskiej wystawił olbrzymią ilość utworów, których realizacja, szczególnie utworów klasycznych, osiągała wysoki poziom. Reżyserował sztuki Szekspira, Tolstoja, O’Neilla, Czapka, a z oper — Verdiego, Wagnera, Musorgskiego i in.

Na dotychczasową jego działalność dramaturgiczną składają się komedie, dramaty o motywach biblijnych („Ecce homo”), dramaty historyczne i satyry społeczne. Jeden z jego ostatnich utworów, „Utwara” (Widmo), napisany w 1952 r., ukazuje konflikty w rodzinie bogatego przemysłowca, wywołane wydarzeniami wojennymi. Poza tym napisał bardziej znane dramaty „Zrinjski”, „Gaj”, „Wschodni grzech”, doskonałe dramatyzacje „Madame Bovary” G. Flauberta, „Dwunastu krzesel” Ilfa i Pietrowa, liczne nowele m.in.: „Pawłow”, „Zagłada”, „Rozmowa z duszą”, „Śmiej się i ty”. Jest również świetnym tłumaczem I i II części „Fausta”.

Sztukę „Gra i rzeczywistość” Strozzi wystawił początkowo w wielu miastach Jugosławii pod pseudonimem Richard Seekhim. Grał ją sam aktor ze swą żoną Elizą Gerner-Strozzi. Gdy publiczność i prasa zaczęły wychwalać doskonałego „angielskiego” pisarza, Strozzi ujawnił się jako autor. Wkrótce potem utwór ten przetłumaczono między innymi na angielski, niemiecki i węgierski, a jeden z teatrów budapesztańskich grał go niemal bez przerwy w ciągu dwóch lat.

Ze zbiorów
Działu Dokumentacji ZG ZASP

Dyrektor i Kierownik Artystyczny: FELIKS ŻUKOWSKI

ZYGMUNT STOBERSKI

TITO STROZZI

GRA I RZECZYWISTOŚĆ

SZTUKA W 3 AKTACH
Przekład ZYGMUNTA STOBERSKIEGO

OSOBY:

SANDOR, aktor

IL, jego żona

ZBIGNIEW ŁOBODZIŃSKI

MARIA KOZIŃSKA

Reżyseria

WŁODZIMIERZ KWASKOWSKI

Scenografia

MIECZYŚLAW WIŚNIEWSKI

Kierownik literacki
STANISŁAW BRUCZ

Wicedyrektor
SABINA NOWICKA

POLSCY AUTORZY I ARTYŚCI NA SCENIE ZAGRZEBSKIEJ

Autor sztuki „Gra i rzeczywistość”, Tito Strozzi, jest obecnie reżyserem i aktorem Teatru Narodowego w Zagrzebiu, który ma wielkie zasługi w propagowaniu kultury polskiej na tamtejszym terenie. Warto przypomnieć niektóre fakty z działalności tego teatru w ciągu ostatniego stulecia.

W grudniu ubiegłego roku minęło sto lat od chwili, gdy w teatrze zagrzebskim wystawiono po raz pierwszy utwór polskiego autora — komedię Aleksandra Fredry „Damy i Huzary”. Od tego momentu aż do ostatnich czasów grano tu szereg polskich utworów. Jest rzeczą charakterystyczną, że początki polskiego repertuaru w języku serbochorwackim przypadają na okres po stłumieniu rewolucji 1848 r., kiedy to reakcja austriacka rozpetęła nagonkę przeciw Polakom.

„Damy i huzary” ukazały się w wydaniu książkowym w przekładzie M. Pricy w 1850 r., zaś w 1886 r. Ivan Zajc, ówczesny dyrektor opery zagrzebskiej, skomponował do tego utworu muzykę, przerabiając go na operę komiczną.

Fredro jeszcze za swego życia doczekał się dalszych dwóch premier na scenie zagrzebskiej: w 1872 r. wystawiono „Śluby panieńskie”, w 1873 r. „Pana Geldhaba”. Później w 1899 r. — „Nikt mnie nie zna”.

Jego syn, J. A. Fredro, był reprezentowany w chorwackim repertuarze czterema utworami, między innymi: „Posażną jedynaczką” i „Poznaj nim pokochasz” (1874).

Z innych polskich pisarzy dziewiętnastowiecznych wystawiano tu również Józefa Korzeniowskiego (4 sztuki), m.in. „Pannę mężatkę” (1888).

M. Bałucki miał na scenie zagrzebskiej dwie realizacje: „Radcę pana radcy” (1881) i „Klubu kawalerów” (1894).

W ostatnim dziesięcioleciu ubiegłego wieku wystawiono „Drugą drogę” B. Grabowskiego (1890) i po raz pierwszy Stanisława Przybyszewskiego, którego sztuka „Dla szczęścia”, zrealizowana w 1899 r., wywarła znaczny wpływ na ówczesną młodą generację dramaturgów chorwackich.

Na przełomie XIX i XX w. do Zagrzebia przybył na występy pierwszy aktor polski, Roman Żelazowski, który w 1898 r. wystąpił w rolach Hamleta, Otella i Fr. Moora.

Pierwsze w bieżącym stuleciu przedstawienie polskiego utworu, „Dy-letantów” Zofii Wójcickiej (1903), wiąże się z pierwszym przekładem Juliusza Beneszicia, a tym samym zapoczątkowuje nową erę w dziedzinie przekładów z języka polskiego. J. Beneszic, najbardziej zasłużony popularyzator książki polskiej w Jugosławii, w ciągu przeszło pięćdziesięciu lat przelożył na język serbochorwacki dzieła wszystkich największych dramaturgów polskich i udostępnił je zagrzebskiej publiczności teatralnej.

Po Wójcickiej przyszła kolej na J. A. Kisielewskiego i jego sztukę „Karykatury”, następnie wystawiono dwie sztuki W. Perzyńskiego: „Lekkomyślną siostrę” (1907) i „Majowe słońce” (1909). Niezwykłym wydarzeniem teatralnym i literackim była zagrzebska prapremiera „Moralności pani Dulskiej” G. Zapolskiej (17. X. 1908), która pozostała w repertuarze do 1940 r. i zalicza się do najczęściej wystawianych sztuk polskich w Jugosławii.

Drugi utwór Przybyszewskiego, „Złote runo”, wszedł do repertuaru w 1910 r. W tym samym roku uczczono tu stulecie urodzin J. Słowackiego wystawieniem „Lilli Wenedy”. Teatr zagrzebski nawiązał wówczas kontakt z teatrem im. Słowackiego w Krakowie, który wydelegował na występy Irenę Solską i wysłał szkice dekoracji. Występy Solskiej stały się wielkim ewenementem: wszystkie bez wyjątku pisma podkreślały jej mistrzowską grę i dopatrywały się w niej podobieństwa do Sary Bernhardt z okresu jej młodości. Poza tym Solska wystąpiła w roli Nory i w „Śmierci Ofelii” Stanisława Wyspiańskiego, która to sztuka po raz pierwszy wystawiona została na scenie zagrzebskiej i to w języku polskim.

W kilka dni po występach Solskiej przybywa do Zagrzebia Wanda Siemaszkowa z „Norą” i „Upiorami” Ibsena. Odniosła ona nie mniejszy sukces niż Solska.

Przed pierwszą wojną światową wystawiono „Wielkiego Fryderyka” A. Nowaczyńskiego, w tym samym roku (1913) po raz pierwszy wystąpiła gościnnie Stanisława Wysocka w „Makbecie”, „Elektrze” i „Upiorach”. Oto zdanie z recenzji „Narodnich Novin”: „Teatr chorwacki nie notuje w swojej historii takiego sukcesu, jaki osiągnęła w roli Elektry wielka polska tragiczka Stanisława Wysocka”.

W następnym 1914 r. występuje Wysocka po raz drugi w Zagrzebiu: w „Elektrze” i „Upiorach”, w „Judycie” Hebbła i „Sędziach” Wyspiańskiego.

W okresie najcięższych lat wojennych teatr zagrzebski wystawił „Warszawiankę” Wyspiańskiego (maj 1915). W tym samym roku występował w Zagrzebiu Karol Adwentowicz, który grał Hamleta, Oswalda w „Upiorach” i w sztuce Przybyszewskiego „Dla szczęścia”. Poza tym

wystawiono w okresie wojennym trzecią sztukę Perzyńskiego „Aszantkę”, „Na zawsze” Rydla i „Głupiego Jakuba” Rittnera.

Kiedy w 1921 r. dyrekcję teatru zagrzebskiego objął Julisz Beneszic, polscy pisarze wystawiani są coraz częściej. W tym roku przybywa po raz trzeci na gościnne występy S. Wysocka i gra w „Hemlecie” (rolę tytułową), w „Upiorach”, „Elektrze” i „Kłatwie” Wyspiańskiego, którą równocześnie reżyserowała. I znów odniosła wielki sukces. Poza tym wystawiono „Pannę Maliczewską” Zapolskiej (1921), „Śnieg” Przybyszewskiego i „Don Juana” T. Rittnera (oba utwory w r. 1922). W dalszych latach idą „Przechodzień” B. Katerwy (S. Jeleńskiego) oraz „Księga Hioba” i „R. H. Inżynier” B. Winawera (1925, 1926).

W 1926 r. wystawiono w Zagrzebiu po raz pierwszy balet L. Rózyckiego „Pan Twardowski”, który zaprezentował nowszą muzykę polską.

Kiedy J. Beneszic opuścił teatr zagrzebski i wyjechał do Warszawy, gdzie w ciągu kilku lat pracował nad wzajemnym poznaniem i zbliżeniem narodu polskiego i narodów jugosłowiańskich, przez cały ten czas pełnił ochotniczo funkcję kierownika literackiego nadsyłając utwory polskie dla teatru w Zagrzebiu. I tak w jego przekładach wystawiono w tym czasie: Kiedrzyńskiego „Grę serc” (1927), Nałkowskiej „Dom kobiet” (1930) i „Dzień jego powrotu” (1932), „Sprawę Moniki” M. Morozowicz-Szczepkowskiej (1933) i Rostworowskiego „Niespodziankę” (1938).

Archiwum Teatru Narodowego w Zagrzebiu posiada szereg dzieł w przekładach Beneszicia, m.in. „Dziady” Mickiewicza, „Balladynę” Słowackiego, „Nieboską komedię” Krasińskiego, „Protezileasa i Laodamię” Wyspiańskiego, „Uciekła mi przepióreczka” Żeromskiego, „Żeglarka” Szaniawskiego i wiele innych.

Ważnym wydarzeniem muzycznym była premiera „Halki”. Po Czajkowskim, Smetanie, Musorgskim, Borodinie i Janaczku na scenie zagrzebskiej wystawiono w 1934 r. Moniuszkę. „Halkę” reżyserował Stanisław Drabik. Przedstawienie to odniosło olbrzymi sukces.

Należałoby jeszcze wymienić dwa gościnne występy: wizytę warszawskiego baletu Parnella i słuchaczy Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej w Warszawie pod kierownictwem Aleksandra Zelwerowicza.

Warto też wspomnieć, że w operze zagrzebskiej występowało wielu polskich śpiewaków, m.in.: Jadwiga Dębicka, Ada Sari, Ewa Bandrowska-Turska, Ignacy Dygas.

Jak widzimy, Teatr Narodowy w Zagrzebiu wniósł poważny wkład w dzieło umacniania więzów kulturalnych między obu krajami. W chwili obecnej teatr ten gra już drugi sezon „Pierwszy dzień wolności” Leona Kruczkowskiego.

Cena zł 2,—

NASZE NAJBLIŻSZE PREMIERY:

KAROL OBIDNIAK
D A R K G L O R Y

IRENA PRUSICKA
S R E B R N E P A N T O F E L K I

MIKOŁAJ POGODIN
T R Z E C I A P A T E T Y C Z N A

NASZ BIEŻĄCY REPERTUAR:

LEW TOŁSTOJ
Ż Y W Y T R U P

WOJCIECH BOGUSŁAWSKI
K R A K O W I A C Y I G Ó R A L E

BERTOLT BRECHT
S T R A C H I N E D Z A I I I R Z E S Z Y

JEAN GIRAUDOUX
O N D Y N A

T A D E U S Z K O Ź U S Z N I K
K O C H A , L U B I , S Z A N U J E ...

Zakłady Graficzne RSW „Prasa” — Łódź, Zwirki 17
Zam. 1995. N. 3000. VII. 61. L-6/3131

Ze zbiorów
Działu Dokumentacji ZG ZASP